

הזקן הבין שסכנה נוראה מאיימת

עליו, הוא אחז ב"אוש בטוריה

מסגרי מכונות. הצעיר שבהם גמר זה עתה. המבוגר — בן 26:25 לכל היותר — גמר לפני כשנה. שאלתי אותו: "אז מה אתה עושה כאן? למה אתה לא עובד כמכונאי?" הוא התייחס אלי בסלחנות. "היינו 26 בקורס שלי. 26 שקיבלו תעודות של מכור נאים. אף אחד מהם לא עובד במקצוע. שניים-שלושה עובדים בנגרות. שניים-שלושה עובדים כפועלים פשוטים. אני פה".

שכני העיראקי הוציא מכיסו תלוש ארוך: לוקש התשלומים של החודש האחרון. "עבדתי 19 יום ושלמו לי 18", התלונן. "מישהו יודע לקרוא?"

שמו יעקב דהאן. הוא ירושלמי, חייל משוחרר בן 22. הוא סיים קורס של מסגרות מכונות, אך לא מצא עבודה במקצועו. חודשיים ארוכים היה יעקב מובטל, עד שהסכים לצאת לעבודות יזומות.

הצעיר שלי. השאר היו בני עדות המזרח — כל עדות המזרח.

★★★ "בלי מוסיקה!"

בבחור הרזה והגנדרן הסיר את מעיניו. זה היה כובע-קש ללא שוליים, הפעיל טרנויסטור זעיר וניגש לעבודה. הטוריה שלו עלתה וירדה לקצב המוסיקה שבקעה מ"כיסו". "זה חידוש טוב", אמרתי לעצמי, וזכרתי את המחקרים שהוכיחו כי אפילו פרות מיובות יותר חלבו, כאשר מגנים מוסיקה ברפתות.

"תפסיק את המוסיקה!" זה היה המשגיח. הבחור ניסה להתחכך. "תפסיק, אמרתי!" הבחור עשה עוד נסיון. "תפסיק בלי ויכוחים!"

להפתעתי, הבחור הפסיק. במקום המוסיקה שמעתי את קולו של מנהל לישיבת העבודה: הם זקוקים לעבודה.

קשה לומר שהקצב היה מלינע אבל הישגחה היתה מתמדת. המשגיח לא התערב אם מישהו נעמד לעשן סיגריה. גם לא כאשר שניים-שלושה החליפו ביניהם כמה משפטים. אבל תמיד היה קולו: "יאללה חברה! יאללה!"

מלבד זה שהראה לי כיצד לעבוד, הסתובבו בשטח עוד משגיחי ומנהלי-העבודה. לכן אפשר היה תמיד לשמוע קולו של אחד מהם מאיץ בפועלים. התוצאה ניכרה לעין: גמרנו טראסה אחרי טראסה, כשהבית רות שעדרנו בולטים ככתמים חומים כהים על הרקע האפור-בהיר של האבנים והסלעים. "זה צחוק, זה לא עבודה", הכריז שכני — אותו בחור בבגדי חייל, "אתה רואה כל העבודה שעשו עד עכשיו שלושים איש? הייתי גומר את החצי לבד, אם היינו עובדים קבלנות".

★★★ "לך תקרא למשטרה!"

לב! לב! לב! בן כלב! רוצח! הקול התנשא בהיסטריה, באחת הטראסות שמעלי. עזבתי את הטוריה והלכתי לראות מה קורה.

הצעקות והגידופים נמשכו, בכליל של עברית ומארוקאית. פועל קשיש, צמק ושבר שיער, גנף את ידיו מול פני המשגיח. שרידי צווארו היו מתוחים ופניו האדמו מכעס. "מה אתה אומר לי שהעבודה לא בסדר? מה אתה רוצה ממני — להרוג אותי? אני אהרוג אותך קודם!"

המשגיח לא השיב לו, וזה הרגיו אותו

שלום כהן כבר יצא פעם לעבודה יזומה. זה היה לפני שנים רבות, כשהמונח "פועל דחק" היה חלק חשוב מנוף הארץ. הוא התייצב אז בלישבת-העבודה בחיפה, נרשם כפועל פשוט מובטל, ונשלח לעבוד בויעור של הקרן הקיימת. מאז הלפז למעלה משמונה שנים. הארץ עברה תקופה של גאות, בה יכול היה כל גבר להשיג עבודה בשכר גבוה. פועלי הדחק נעלמו. אפילו עבודות הדחק החליפו את שמן, ובמידה שמישהו עסק בהן — קראו לזאת "עבודה יזומה". עכשיו, עם המיתון, שוב מתארכים התורים בלישבות העבודה. שוב מבקשים רכבות גברים פרנסה מן הממשלה — ושוב נמוצא הפתרון של עבודות יזומות. השבוע הצטרף שלום כהן שנית לפועלי הדחק, כדי לראות מה נשתנה בין פועלי הדחק של 1959 לבין פועלי הדחק של ערב הכסף 1967.

הסתכלתי בטור הארוך של ספרות, ובסוף כום שהופיע בסוף: 239.80 ל"י. ייתכן שזו הסיבה שניסה להגדיל מעט את הכנסתו על ידי מיסחר זעיר. הוא הוציא שקיק ניילון, ובתוכו כמה חפיסות סיגריות. "מישהו רוצה סיגריות היום?" שאל. הוא קונה את הסחורה בהנחה של כמה אגורות, מוכר אותה לחבריו במחיר השוק.

★★★ בני כד עדות המזרח

אתה חדש ארזוני? "כן", ענית, ורציתי לשאול את ה"משגיח" מדוע הוא קורא לי ארזוני. למה לא סתם חבר? לא שאלתי. כי היום אין לדעת מי יוצא לעבודות יזומות.

היא הראה לי איך לעזור מסביב לשתי לים הקטנים. מסביבי עסקו כשלושים פועלים באותה עבודה, על צלע ההר. למעלה, על הפיסגה, אפשר היה לראות את בתיו של קיבוץ צובה. נקישות הטוריות מילאו את חלל העמק הצר. כל מכה פגעה באבן.

"אל תמהר", יעץ לי המשגיח. "אתה לא עובד קבלנות. העיקר לעשות את העבודה בסדר".

קריאות הפועלים נשמעו מקצה אחד של ההר לשני. בדיחה. קריאת-קינטור, או סתם קללה. שוב ושוב, חזרה הנימה העדתית. פרסים צחקו על מארוקאים, מארוקאים על כורדים. "נחש ארסי — ולא פרסי!" קרא זקן אחד, וחשף את הניכיו חסרי-השיניים בצחוק גדול. המשגיח, כפי שאפשר היה להבין ממבטאו, הוא פרסי. אבל הוא לא כעס. גם הזקן הוא פרסי.

רק הבדיחות על החוזונים נעדרו. אולי מפני שלא היו כמעט אשכנזים. מתוך קבור צה של 30 איש מניתי רק תמישה. כולל

החייל המשוחרר
איוון רחמים הוא חייל מ"שוחרר בן 21, אשר זו לו עבודתו הראשונה מאז השתחרר מצה"ל. שכרו היומי: בסביבות 12 לירות.

אחלק המים
עדי סגאוי, 27, הוא יליד ירושלים, מגדיר את עצמו כ"חקלאי". הוא גר עם אשתו ושני ילדיו בדירה צרה בעלת חדר אחד. בשעות החום עבר בין הפועלים עם כד מים, להרוויח צמאונם.

איש מקורות
אליעזר ברקוביץ, 33, עבד במקורות. כל הזמן התלונן על הטוריה שניתנה לו. "כדי שפועל יתן תוצרת הוא צריך כלים טובים. תגיד לי, מנהל קרן קיימת אוכל בשר בכף?"